

การเรียนรู้ของเด็กที่มีความต้องการพิเศษผ่านกระบวนการฝึกทำงานในห้องสมุด

ดร.สุวิมล สุนะพลเลิศ *

การดำเนินชีวิตที่ดีที่เรียกว่าจริยธรรมนี้ได้มาด้วยสิกขา คือ การศึกษา เพราะฉะนั้นชีวิตของมนุษย์ถ้าจะเป็นชีวิตที่ดีต้องมีการศึกษาตลอดเวลา คือ ต้องเป็นชีวิตแห่งการศึกษา จะพูดว่าชีวิตที่ดีคือชีวิตแห่งการศึกษาก็ได้ เพราะชีวิตที่ดีต้องมีการฝึกฝนพัฒนา เพราะไม่สามารถได้ชีวิตที่ดีมาเปล่าๆ [พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), 2543] การศึกษานำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลง จึงเป็นงานของสถาบันการศึกษาที่จะต้องจัดการศึกษาให้ทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ ต้องมีกระบวนการที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติ และเต็มเต็มศักยภาพ แก่นแท้ของการเรียนการสอน คือ การเรียนรู้ของผู้เรียน การเรียนรู้เกิดขึ้นได้ทุกแห่ง ทุกเวลา ต่อเนื่องยาวนานตลอดชีวิต ศรัทธา เป็นจุดเริ่มต้นที่ดีที่สุดของการเรียนรู้ ผู้เรียนเรียนรู้ได้ดีจากการสัมผัสและสัมผัสสาระที่สมดุลที่เกิดขึ้นจากการเรียนรู้ คือ ความรู้ ความคิด ความสามารถ และความดี (สุนน อมรวิวัฒน์, 2541) การเรียนรู้ต้องจัดให้เด็กโดยทั่วถึงกัน ดังที่ปฏิญญาโลกว่าด้วยการศึกษาเพื่อปวงชน (Word Declaration on Education for All) จัดโดยองค์การยูเนสโก ที่ประเทศสเปนเมื่อ พ.ศ.2537 ได้ประกาศว่า ผู้ด้อยโอกาสทุกคนควรมีสติที่จะแสดงความสามารถเกี่ยวกับการศึกษา พ่อแม่มีสิทธิโดยธรรมชาติที่จะได้รับการปรึกษาถึงรูปแบบของลูกตน โรงเรียนต่างๆ ควรโอบอุ้มเด็กทั้งมวลโดยไม่คำนึงถึงสภาพร่างกาย สติปัญญา สังคม อารมณ์ ภาษา หรือสภาพอื่นใด อีกทั้งต้องหาวิธีจัดการศึกษาให้กับเด็กทั้งมวล ดังนั้นการเรียนการสอนต้องมีการปรับให้สอดคล้องกับความต้องการต่างๆ ของเด็ก (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2541) เมื่อมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 นับเป็นกฎหมายการศึกษาที่ครอบคลุมการศึกษอย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะหมวด 2 สิทธิและหน้าที่ทางการศึกษา มาตรา 10 การจัดการศึกษา ต้องจัดให้บุคคลมีสิทธิและโอกาสเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย การจัดการศึกษาสำหรับบุคคลซึ่งมีความบกพร่องทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ สังคม การสื่อสารการ

* ผู้อำนวยการศูนย์บรรณสารสนเทศทางการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เรียนรู้ หรือมีร่างกายพิการ หรือทุพพลภาพหรือบุคคลซึ่งไม่สามารถพึ่งตนเองได้หรือไม่มีผู้ดูแลหรือด้อยโอกาส ต้องจัดให้บุคคลดังกล่าวมีสิทธิและโอกาสได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นพิเศษ การศึกษาสำหรับคนพิการในวรรคสอง ให้จัดตั้งแต่แรกเกิด หรือพบความพิการโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย และให้บุคคลดังกล่าวมีสิทธิได้รับสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการ และความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษา ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง การจัดการศึกษาสำหรับบุคคลซึ่งมีความสามารถพิเศษ ต้องจัดด้วยรูปแบบที่เหมาะสม โดยคำนึงถึงความสามารถของบุคคลนั้น

เด็กที่มีความต้องการพิเศษ หมายถึง เด็กที่ไม่สามารถเรียนรู้ได้เท่าที่ควรจากการเรียนการสอนตามปกติและต้องการความช่วยเหลือเป็นพิเศษเพื่อให้สามารถเรียนรู้ได้อย่างเต็มศักยภาพ ซึ่งความบกพร่องทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา สังคม การสื่อสาร และไม่สามารถพึ่งตนเองได้ เป็นคนที่จำเป็นต้องถูกเก็บตัวอยู่กับบ้าน จึงทำให้ขาดทักษะทางสังคม และการเรียนรู้ประสบการณ์จริงของชีวิต จากการศึกษาเด็กที่มีความต้องการพิเศษในประเทศไทยของ ผดุง อารยะวิญญู (2541) พบว่า มีเด็กที่มีความต้องการพิเศษที่อยู่ในวัยเรียนกำลังศึกษาอยู่ในสถานศึกษาเพียงร้อยละ 1.63 โดยที่ยังไม่ได้เข้าศึกษาในระบบโรงเรียนอีกร้อยละ 98.37 เด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน เป็นกลุ่มที่ได้เข้ารับการศึกษามูลค่าร้อยละ 3.44 และเด็กที่มีความบกพร่องทางร่างกายด้วยได้รับการศึกษาแล้วเรียนในอัตราที่ต่ำสุดร้อยละ 0.12

วาริ ธีระจิตร (2541) กล่าวถึง การจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ ควรตั้งอยู่บนปรัชญา ความเท่าเทียมในการได้รับบริการทางการศึกษาควบคู่ไปกับการบำบัดฟื้นฟูสมรรถภาพทุกด้าน ควรคำนึงถึงการอยู่ร่วมสังคมกับคนปกติ ควรจัดโปรแกรมเป็นรายบุคคล เน้นความสามารถของเด็กให้มีโอกาสได้ประสบความสำเร็จมากกว่าคำนึงถึงความบกพร่อง เพื่อให้เด็กมีความมั่นใจซึ่งช่วยให้เด็กสามารถปรับตัวได้ดีขึ้น และควรจัดทำอย่างต่อเนื่องเริ่มตั้งแต่เกิดเรื่อยไปขาดตอนไม่ได้ และควรเน้นเรื่องอาชีพด้วย

ดังนั้น ห้องสมุดซึ่งเป็นแหล่งความรู้ทั้งในระบบ นอกกระบบ และตามอรรถาธิบาย ที่เป็นแหล่งเรียนรู้สารสนเทศของปวงชน ก็สามารถเป็นส่วนหนึ่งในการช่วยพัฒนาการเรียนรู้สารสนเทศ ให้กับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ โดยพัฒนาเต็มเต็มศักยภาพด้วยการจัดการเรียนรู้ผ่านกระบวนการฝึกทำงาน เพื่อให้เกิดการพัฒนาทักษะทางสังคม และเรียนรู้ประสบการณ์จริงของชีวิต

ประเภทของเด็กที่มีความต้องการพิเศษ

กระทรวงศึกษาธิการ (2541) ได้แบ่งประเภทและลักษณะของเด็กที่มีความต้องการพิเศษ 9 ประเภท ดังนี้

1. เด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็น หมายถึง ผู้ที่ตาบอด ซึ่งมีตั้งแต่บอดสนิทจนมองไม่เห็นแสง หรือบอดชนิดที่ยังพอมองเห็นและเดินไปไหนได้ แต่อ่านหนังสือไม่ได้
2. เด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน หมายถึง เด็กที่สูญเสียการได้ยิน ไม่สามารถรับฟังเสียงได้เหมือนเด็กปกติ
3. เด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา หมายถึง เด็กที่มีพัฒนาการด้านร่างกาย สังคม อารมณ์ ภาษา และสติปัญญาล่าช้ากว่าเด็กปกติ
4. เด็กที่มีความบกพร่องทางร่างกาย หรือการเคลื่อนไหว หมายถึง เด็กที่มีความผิดปกติบกพร่อง หรือสูญเสียอวัยวะส่วนใดส่วนหนึ่งของร่างกาย ทำให้ไม่สามารถเคลื่อนไหวได้ดีเท่ากับเด็กปกติ
5. เด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้ หมายถึง เด็กที่มีความบกพร่องที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการจิตวิทยาในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง หรือมากกว่าหนึ่งเรื่อง ทำให้เด็กมีปัญหาในการใช้ภาษา การฟัง การคิด การพูด การอ่าน การเขียน หรือการคิดคำนวณทางคณิตศาสตร์
6. เด็กที่มีปัญหาทางพฤติกรรม หมายถึง เด็กที่แสดงพฤติกรรมที่เบี่ยงเบนไปจากเด็กทั่วไป และพฤติกรรมที่เบี่ยงเบนนี้ ส่งผลกระทบต่อการเรียนรู้ของเด็กและผู้อื่น เป็นผลมาจากความขัดแย้งของเด็กกับสภาพแวดล้อม หรือความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในตัวเด็กเอง
7. เด็กออทิสติก หมายถึง เด็กที่มีความผิดปกติและพัฒนาการล่าช้าทางด้านพฤติกรรม สังคม การสื่อความหมายภาษาและจินตนาการ โดยมักจะมีลักษณะในด้านการปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม ขาดความสนใจบุคคลรอบข้าง ไม่เล่นกับเด็กอื่นๆ จะรวมกลุ่มเฉพาะเมื่อมีผู้กระตุ้น ไม่สบสายตาสื่อคน ชอบเล่นหรือหมกมุ่นวัตถุ ทำท่าแปลกๆ หัวเราะโดยไม่สมเหตุสมผล หรือไม่มีสาเหตุ ใช้ภาษาและวิธีสื่อสารที่คนอื่นไม่เข้าใจ พูดเรื่องเดียวซ้ำหรือในบางรายกรีดร้องเอาแต่ใจตนเอง ชอบทำลาย ก้าวร้าว กลัวบางอย่างเป็นพิเศษ
8. เด็กสมาธิสั้น หมายถึง ภาวะสมาธิบกพร่อง และมีพฤติกรรมอยู่ไม่สุขร่วมด้วย เป็นเด็กที่มีความผิดปกติทางพฤติกรรมแสดงออกซ้ำๆ จนเป็นลักษณะเฉพาะตัวของเด็ก มีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมกับอายุ หรือ ระดับพัฒนาการ

9. เด็กที่มีความบกพร่องซ้ำซ้อน หมายถึง เด็กที่มีสภาพความบกพร่องตั้งแต่สองอย่างขึ้นไป ในบุคคลเดียวกัน เป็นอุปสรรคต่อการได้รับการศึกษา เช่น เด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาที่สูญเสียการได้ยิน เด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาและบกพร่องทางการเห็น ลักษณะของเด็กที่มีความบกพร่องซ้ำซ้อน เช่น มีปัญหาในการช่วยตนเอง มีปัญหาในการสื่อสาร มีปัญหาในการเคลื่อนไหว มีปัญหาทางพฤติกรรม มีปัญหาทางสังคม

ในด้านการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้จัดให้มีโครงการการศึกษาพิเศษเพื่อพัฒนาความสามารถทางการเรียนรู้ของเด็กที่มีความต้องการพิเศษ ตั้งแต่ระดับประถมศึกษาถึงระดับมัธยมศึกษา โดยจัดการศึกษาแบบชั้นเรียนพิเศษและเรียนร่วมในชั้นเรียนปกติ โดยมีครูที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญเฉพาะทางคอยให้การศึกษาคู่มือ ดูแล ติดตามตั้งแต่เป็นเด็กและเติบโตจน สามารถจบการศึกษาระดับต่างๆ ในชั้นเรียนปกติ รวมทั้งมีหลายคนหลายรุ่นสามารถสอบเทียบ กศน. (การศึกษานอกระบบโรงเรียน) และสามารถจบการศึกษาถึงระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 และได้มีการดำเนินการเตรียมความพร้อมภายหลังจบการศึกษาจากโรงเรียนให้สามารถดำเนินชีวิตปรับตัวอยู่ในสังคม สามารถหารายได้รวมถึงศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น การที่จะส่งต่อจากโรงเรียนสู่บ้านจำเป็นต้องพัฒนาการเรียนรู้และทักษะต่างๆเป็นพิเศษ เพื่อปลูกฝังลักษณะนิสัยที่พึงประสงค์ในการเรียนและการทำงาน ให้รู้จักที่จะตัดสินใจแก้ปัญหา ทำงานได้อย่างอิสระ ประยุกต์สิ่งที่เรียนรู้ไปสู่สิ่งที่ป็นอยู่จริงในชีวิต เรียนรู้ที่จะทำงานกับผู้อื่นหรือกลุ่มคนที่หลากหลายและแตกต่างกัน เพื่อเป็นจุดเริ่มต้นในการนำไปสู่จุดหมายการศึกษาและวิชาชีพ

เด็กที่อยู่ในโครงการความร่วมมือระหว่างโรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และศูนย์บรรณสารสนเทศทางการศึกษา มีหลายกลุ่มและมีระดับความสามารถที่แตกต่างกัน ได้แก่ เด็กที่บกพร่องทางสติปัญญา เด็กที่บกพร่องทางการเรียนรู้ เด็กออทิสติก เป็นต้น ซึ่งลักษณะของเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา นั้นเกิดจากภาวะที่สมองหยุดพัฒนาหรือพัฒนาได้ไม่สมบูรณ์ ทำให้ส่งผลกระทบต่อสติปัญญา ภาษา การเคลื่อนไหว การปรับตัวเข้ากับสังคม หรืออาจจะมีหรือไม่มี ความผิดปกติทางกายหรือจิตร่วมด้วย ดังนั้นความบกพร่องเกิดจากข้อจำกัด และอุปสรรคบางประการที่มีผลกระทบต่อการรับรู้ ความเข้าใจในการเรียนรู้ การคิด ทำให้ไม่สามารถเรียนรู้ได้ตามหลักสูตรในชั้นเรียนปกติกับเด็กในวัยเดียวกันหรือวัยใกล้เคียงกัน เด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา และการเรียนรู้ จะมีปัญหาในการเรียนรู้ทุกวิชา ตลอดจนมีความยากลำบากในการปรับตัวทางสังคม อารมณ์ และการควบคุมตนเอง การจัดการเรียนการสอนเด็กที่มีความต้องการพิเศษ ต้องหาแนวทางว่าเด็กจะเรียนรู้ได้อย่างไร นอกจากนี้ปัญหาความบกพร่องทางการเรียนรู้ มีลักษณะที่เป็นปัญหา

ซ่อนเร้น (hidden problem) โดยภาพรวมของการพัฒนาเด็กที่มีความต้องการพิเศษการรับเด็กแต่ละคน อาจมีความโดดเด่นในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ซึ่ง ครู ผู้ปกครอง และผู้ใกล้ชิด ต้องสังเกตเพื่อส่งเสริม และปรับปรุงแก้ไข

ดังนั้นการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง จึงเป็นพื้นฐานที่สำคัญของการเรียนรู้ผ่านกระบวนการทางปัญญาและการคิด ให้ได้ปฏิสัมพันธ์กับบุคคลที่หลากหลายได้เริ่มจากการลงมือกระทำจริง ถ้าทำผิดก็ให้แก้ไข กระทำซ้ำๆ เน้นให้สัมผัสกับประสบการณ์ตรง เป็นการสอนที่เน้นจากการเรียนรู้ด้วยการกระทำในรูปแบบการทำงาน ให้ปรากฏชิ้นงานที่มอบหมายให้เสร็จภายในเวลาที่กำหนด แต่ทั้งนี้ โดยยึดการเรียนรู้เด็กที่มีความต้องการพิเศษเป็นสำคัญ ตั้งแต่จุดมุ่งหมาย กระบวนการ และการประเมินผล โดยเน้นเป้าหมายการเรียนรู้ที่มุ่งพัฒนาให้เต็มศักยภาพ

การจัดการเรียนรู้ ผ่านกระบวนการฝึกทำงาน

ตั้งแต่ปี พ.ศ.2537 ศูนย์บรรณสารสนเทศทางการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้ร่วมมือกับ โครงการการศึกษาพิเศษเพื่อพัฒนาความสามารถทางการเรียนรู้ของเด็กที่มีความต้องการพิเศษ โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เพื่อรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษที่มีอายุระหว่าง 17-18 ปี ซึ่งเป็นระยะส่งต่อ (transitional period) จากโรงเรียนสู่บ้านและการรับรู้ในสังคมต่อไป นับเป็นระยะที่สำคัญที่สุดที่จะต้องมีการวางแผนให้มีการเรียนรู้มากที่สุด โดยผ่านกระบวนการฝึกทำงานต่างๆ อันเป็นการช่วยฝึกทักษะทางสังคมและเติมเต็มวิชาความรู้ ตามศักยภาพของเด็กที่มีความต้องการพิเศษแต่ละคน นับแต่ปี พ.ศ.2537 – พ.ศ.2550 ศูนย์บรรณสารสนเทศทางการศึกษา ได้ให้การฝึกทำงานแก่เด็กที่มีความต้องการพิเศษจาก รวม 10 คน เป็นชาย 9 คน หญิง 1 คน โดยมีขั้นตอนต่อไปนี้

1. การวางแผน

การวางแผนการฝึกทำงานสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ ต้องมีการวางแผนร่วมกัน ทั้ง ครูผู้ดูแล ผู้ปกครอง และบรรณารักษ์ เพื่อให้ทราบข้อมูลเบื้องต้น ระดับความสามารถในการเรียนรู้และความต้องการพิเศษเป็นรายบุคคล อันได้แก่ ข้อจำกัด อุปสรรค วุฒิภาวะของการเรียนรู้เป็นรายบุคคล สิ่งที่ควรคำนึงถึงในความหมายเพื่อการฝึกประสบการณ์ โดยการกำหนดระยะเวลาฝึกงานให้เหมาะสม กำหนดผู้รับผิดชอบในการฝึกทำงาน และกิจกรรมการฝึกงาน ที่พิจารณาคัดเลือกให้เหมาะกับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ นอกจากนี้การกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายของการฝึกงานให้ชัดเจน อาทิ การเน้นพัฒนาทักษะเบื้องต้น และทักษะทางสังคมเพื่อนำไปสู่การ

ปรับตัวกับผู้อื่นในสังคมและชุมชน เพื่อให้ได้รับการพัฒนาด้วยบทบาทและความสามารถของเด็กที่มีความต้องการพิเศษอย่างสูงสุดในแต่ละคน

2. จัดตารางฝึกทำงาน

บรรณารักษ์ต้องรวบรวมข้อมูลจากการวางแผนทั้งหมด จัดทำเป็นตารางการฝึกทำงานของเด็กที่มีความต้องการพิเศษ ตามวัตถุประสงค์และเป้าหมาย พร้อมทั้งจัดประชุม ครูผู้ดูแล บรรณารักษ์ และเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องเพื่ออธิบายความสำคัญของการฝึกทำงาน และข้อมูลเบื้องต้นของเด็กที่มีความต้องการพิเศษแต่ละคน และแจกตารางฝึกทำงาน

3. กระบวนการฝึกทำงาน

การเรียนรู้สารสนเทศโดยผ่านกระบวนการฝึกทำงาน

สำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ ผู้สอนต้องสอนเป็นรายบุคคลเข้าใจลักษณะเฉพาะของเด็กแต่ละคน ให้เนื้อหาเป็นลำดับ ก่อน-หลัง อีกทั้งต้องสอน ช้าๆ ย่ำๆ และหยุดพักเป็นช่วงสั้นๆ สอนไปแล้วทบทวนความรู้เดิมซ้ำอีก ถ้าเด็กสามารถทำได้กล่าวคำชมเชย หรือสร้างแรงจูงใจด้วยสภาพการต่างๆ

ประเภทของงานและกระบวนการฝึกทำงาน เริ่มด้วยการปฐมนิเทศ แนะนำสถานที่และผู้เกี่ยวข้องกับการฝึกทำงาน สำหรับงานที่ได้พิจารณาและฝึกฝนเด็กที่มีความต้องการพิเศษ มีดังนี้

- 3.1 งานลงทะเบียน ประทับตราหนังสือ วารสาร
- 3.2 แยกประเภทสิ่งพิมพ์ หนังสือ วารสาร
- 3.3 พิมพ์บัตร พิมพ์ซอง ติดบัตรกำหนดส่ง
- 3.4 ลำเนาข่าว ตัด ปะ กฤตภาคข่าวการศึกษา
- 3.5 ซ่อมบำรุงหนังสือเก่า ชำรุด
- 3.6 บริการวิทยานิพนธ์
- 3.7 บริการ ยืม – คืน
- 3.8 จัดเก็บ – เรียง หนังสือ วารสาร
- 3.9 ตรวจ และรับฝากสิ่งของ
- 3.10 บริการเครื่องคอมพิวเตอร์
- 3.11 การเดินเอกสารภายในหน่วยงาน

4. การประเมินผล

การเรียนรู้ของเด็กที่มีความต้องการพิเศษ ต้องให้ความสนใจ เอาใจใส่ จากครูผู้ดูแล และบรรณารักษ์ผู้รับผิดชอบเป็นอย่างมาก เด็กที่มีความต้องการพิเศษแต่ละคน จะมีความแตกต่างกัน ดังนั้นเกณฑ์ในการประเมิน ได้พิจารณาของการรับรู้จากการฝึกทำงานให้ต่อไปนี้

4.1 ความสามารถในการทำงาน พิจารณาจากความเข้าใจวิธีการทำงานที่ได้รับมอบหมาย ปฏิบัติงานตามจำนวนชิ้นงานที่กำหนด ความสามารถตัดสินใจเลือกงานที่สนใจทำได้ ผลงานมีการปรับปรุงพัฒนาคุณภาพถูกต้องตามประเภทและลักษณะงาน

4.2 พฤติกรรมการทำงาน พิจารณาจาก ความตรงต่อเวลาซึ่งจะมีสมุดเซ็นชื่อ เข้างาน-เลิกงาน ความรับผิดชอบในงานที่ฝึกมีระเบียบวินัยปฏิบัติตามข้อตกลง เช่น ไม่ทานอาหารระหว่างทำงาน มีความตั้งใจทำงาน พุดจาไพเราะ สุภาพ มีสัมมาคารวะ มีความสนใจและพอใจในงานที่ฝึกทำงาน

กรณีศึกษาจากการฝึกทำงาน

เมื่อภาคการศึกษาต้น ปีการศึกษา 2550 ศูนย์บรรณสารสนเทศทางการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้ให้การฝึกทำงานแก่ เด็กที่มีความต้องการพิเศษ 2 คน เป็นชายและหญิง สมมติชื่อ นายมิวสิค กับ นางสาวลูกโป่ง โดยมีสมุดเซ็นชื่อเวลาปฏิบัติงานและบันทึกผลการปฏิบัติงานในแต่ละวัน ทั้ง 2 คน จะมีผู้ปกครองมารับมาส่งตลอดกำหนดการฝึก 17 สัปดาห์ๆ ละ 15 ชั่วโมง

วันแรกที่ฝึกทำงาน มิวสิค จะไม่ค่อยพูดได้แต่ยิ้ม ส่วนลูกโป่ง พูดเก่งและชอบพูดกับตัวเองดังๆ และชอบที่จะสั่งให้ มิวสิค ทำงานแทนตนเอง ซึ่งเจ้าหน้าที่ฝึกต้องรู้เท่าทัน อีกทั้งต้องคอยดูแลไม่ให้ ลูกโป่ง แอบไปทานขนม ต้องคอยเน้นว่ามาทำงานต้องตั้งใจทำงาน ต่อมาก็สามารถควบคุมพฤติกรรมได้ มีบางงานที่มิวสิคทำไม่ได้ เช่น ไม่สามารถอ่านเลขทะเบียน 5 หลักได้ เจ้าหน้าที่ก็บอกว่าไม่รักแล้วเท่านั้นแหละ มิวสิค เกิดความน้อยใจแอบไปร้องไห้ในห้องน้ำ ไม่มาทำงาน 2 วัน แต่จะโทรศัพท์มาหาเจ้าหน้าที่ที่คุ้นเคยถามว่ามีใครโกรธเขาบ้าง เมื่อ มิวสิค มาทำงานลองถามว่าทำไมต้องร้องไห้ มิวสิค บอกว่าน้ำตามันหล่นเอง หลังจากนั้นมา มิวสิค ไม่ค่อยยอมกลับบ้านบอกว่าจะทำโอทีกับเจ้าหน้าที่ ให้ผู้ปกครองมารับเย็นๆ หรือบางทีปิดมือถือ มิวสิค บอกว่าได้ขอค่าทำโอทีกับคุณแม่ได้ชั่วโมงละ 20 บาท มีบางเสาร์ (ช่วงเปิดภาคเรียน ศูนย์บรรณสารสนเทศทางการศึกษาเปิดบริการตลอด 7 วัน) มิวสิค ก็มาทำงานด้วย แม้ขณะที่เขียนบทความนี้ทราบข่าวว่าผู้ปกครองส่งไปอยู่

ต่างจังหวัดกับญาติ มิวสิค มักจะโทรศัพท์มาหาเจ้าหน้าที่ให้บอกผู้อำนวยการศูนย์บรรณสารสนเทศฯ จัดตารางให้ทำงานอีก แล้วจะซื้อปลาร้ามาฝากเจ้าหน้าที่ด้วย ส่วน ลูกโป่ง นั้นเมื่อสอนงานอะไรก็จะทำได้หมด ยิ่งเรื่องการอ่าน ความจำ สามารถตอบได้ งานที่มอบหมายถึงแม้จะทำได้แต่ก็ต้องควบคุมดูแลใกล้ชิด ต้องเตือนลูกโป่งบ่อยๆ ไม่ให้พูดว่าตัวเองและพูดเสียงดังให้เก็บไว้ในใจ ลูกโป่ง คิดอะไรอยู่ก็พูดออกมาให้ได้ยินโดยทั่วถึง ในช่วงปิดเทอมผู้ปกครองได้ให้ลูกโป่งไปฝึกสมาธิที่ยุวพุทธิกสมาคม ซึ่งจะช่วยให้ลูกโป่งมีสมาธิมากขึ้น

กรณีศึกษากล่าวโดยสรุป การเรียนรู้ของเด็กที่มีความต้องการพิเศษ ผ่านกระบวนการฝึกทำงานในห้องสมุด ได้ช่วยปรับปรุง ส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนาการเรียนรู้ ซึ่งได้รับจากประสบการณ์จริงเพื่อพัฒนาให้เกิดทักษะทางสังคม ห้องสมุดซึ่งเป็นแหล่งความรู้ที่มีสภาพแวดล้อมด้วยตำรา หนังสือ สื่อต่างๆ ผู้ใช้บริการที่เป็นนิสิตนักศึกษา ครูบาอาจารย์ที่เข้ามาแสวงหาความรู้ และเจ้าหน้าที่ผู้ทำหน้าที่ให้บริการต่างๆ เมื่อมีการฝึกทำงานให้เด็กที่มีความต้องการพิเศษ ถึงแม้จะเป็นภาระงานที่เพิ่มขึ้นแต่การเติมเต็มเพื่อให้เด็กที่มีความต้องการพิเศษได้ปรับตัวพฤติกรรมให้มีความรับผิดชอบ มีระเบียบวินัย มีความตั้งใจทำงาน เท่ากับเป็นการเรียนรู้ของการดำรงชีวิตที่สำคัญยิ่ง นับเป็นความภาคภูมิใจในวิชาชีพที่สามารถทำดีให้สังคมในการมีส่วนช่วยเหลือเกื้อกูล แบ่งปันความรู้ ประสบการณ์ ถ่ายทอดให้กับเด็กที่มีความต้องการพิเศษได้รับรู้สารสนเทศจากประสบการณ์จริงอันเป็นการให้โอกาสในการที่จะส่งต่อสู่บ้านและสังคม เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างปกติสุข และมีคุณค่าของสังคมต่อไป.

บรรณานุกรม

- กระทรวงศึกษาธิการ . (2541) . กิจกรรมเสริมสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ ชุดฝึกอบรมด้วยตนเอง เล่ม 14. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- จรัส สุวรรณเวลา. (2545). การศึกษาที่มีวิจัยเป็นฐาน. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (เอกสารประกอบการปาฐกถาพิเศษ เนื่องในโอกาสวันคล้ายวันสถาปนา คณะครุศาสตร์ 10 กรกฎาคม 2545).
- จุไรรัตน์ คงปิ่น. (2544). การศึกษาสภาพและปัญหาการดำเนินโครงการพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. วิทยานิพนธ์ ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชาประถมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ผดุง อารยะวิญญู. (2542). การเรียนร่วมระหว่างเด็กปกติกับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: แวนแก้ว.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). (2543). ถึงเวลามารื้อปรับระบบพัฒนาคนกันใหม่ . กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา.
- พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2544. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- วารี ธีระจิตร . (2541). การศึกษาสำหรับเด็กพิเศษ (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย .
- สมศรี ตรีทิเพนทร์. (2547). รายงานการวิจัยการพัฒนารูปแบบเน้นประสบการณ์ สำหรับนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษระดับมัธยมศึกษาในระยะส่งต่อ. กรุงเทพฯ: คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมศรี ตรีทิเพนทร์ และ สุวิมล ธนะผลเลิศ. (2550). การวิจัยและพัฒนาหลักสูตรการฝึกประสบการณ์การเรียนรู้บนพื้นฐานของงานสำหรับผู้เรียนที่มีความต้องการพิเศษหลังการศึกษาภาคบังคับ. (อยู่ระหว่างการวิจัย)
- สุนน อมรวิวัฒน์. (2541). แก่นแท้ของการเรียนการสอน คือการเรียนรู้ของผู้เรียน. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.

- สุวิมล ว่องวานิช. (2544). **การปฏิบัติภายในชั้นเรียน**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์อักษรไทย.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2541). **แนวโน้มการจัดการศึกษาสำหรับเด็กพิการในต่างประเทศ**. กรุงเทพฯ: สำนักคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- สำนักคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2541). **รายงานสภาพการจัดการศึกษาสำหรับผู้มีความบกพร่องด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคม**. กรุงเทพฯ: สำนักพัฒนานโยบายและวางแผนการจัดการศึกษา.

Doyle, M.B. (2000). Transition plans for students with disabilities. **Educational Leadership**, 58 (1), 46 – 48.

Venn, J. (1994). **Assessment of students with special needs**. New York: Macmillan Publishing.

Ysseldyke & Algozzing. (1995). **Special education: A practical approach for teacher** (3rd ed.). New Jersey: Hough Mifflin.